

Kubiatowski, Jerzy

"Ispolzowanije elektriczeskoj energii w promyszlennosti Rossii. (Istoriczeskoj oczerk)", Ludmiła Georgiewna Dawydowa, Moskwa 1966 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/2, 414-415

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

planktonicznych, należą do najwybitniejszych dzieł z tego zakresu w literaturze światowej. Jako pracownik Instytutu Zoologicznego Akademii Nauk, a następnie profesor Katedry Hydrobiologii i Ichtiologii uniwersytetu w Leninigradzie Ryłow był wychowawcą dwóch pokoleń rosyjskich hydrobiologów.

Rówieśnikiem Ryłowa o jeszcze większym światowym rozgłosie był limnolog G. J. Wierieszczagin (1889—1944), o którym piszą S. G. Lepniewa i M. A. Fortunatow. Jego bogata spuścizna naukowa dotyczyła tak limnologii teoretycznej, jak i stosowanej. Wierieszczagin był związany z Polską: jako syn oddelegowanego z Petersburga dyrektora szkoły realnej w Warszawie tu skończył III gimnazjum oraz uniwersytet. Od pierwszego roku studiów pracował w laboratorium przy Gabinetzie Zoologicznym, był aktywnym członkiem uniwersyteckiego Towarzystwa Przyrodników, po skończeniu uniwersytetu w 1913 r. otrzymał funkcję kustosa tutejszych zbiorów zoologicznych i pełnił ją do jesieni 1914 r. Zimą 1912 r. Wierieszczagin poznał osobiście Benedykta Dybowskiego, który przyjechał do Warszawy z wykładami o Bajkale; „porywające wykłady uczonego-wygnança” — jak pisze S. G. Lepniewa, nie wspominając niestety, że Wierieszczagin musiał przedtem znać świetne zbiory Dybowskiego z Gabinetu Zoologicznego, potem zaś przez 18 lat pozostawał z Dybowskim w bliskim i serdecznym kontakcie¹ — przesądziły o zainteresowaniach Wierieszczagina badaniami Bajkału.

W artykule M. A. Fortunatowa, poświęconym tym badaniam, nazwisko Dybowskiego padło kilkakrotnie, m.in. z racji wspomnianych wykładów (tu: w 1911 r.!) i nadania w 1931 r. pierwszemu bajkalskiemu statkowi badawczemu imienia „Benedykt Dybowski” (Wierieszczagin bowiem do końca życia uważał Dybowskiego za swego naukowego i moralnego patrona²). Wierieszczagin do śmierci³ kierował Bajkalską Stacją Limnologiczną i rozwiązał wiele niewyjaśnionych dotychczas problemów odnoszących się do genezy jeziora, specyfiki jego wód i reliktowej fauny. Za osiągnięcia w tej dziedzinie otrzymał medal na Międzynarodowym Kongresie Limnologicznym w Rzymie w 1927 r.

Piąty szkic, pióra M. M. Lewaszowa, dotyczy A. L. Bieninga (1890—1943), znakomitego potamologa, kierownika jednej z pierwszych stacji badawczych tego typu: w Saratowie nad Wołgą. Był to wnikliwy badacz planktonu i bentosu dorzecza Wołgi, życia ryb słodkowodnych Rosji, jeden z pionierów naukowego rybactwa.

W sumie książka jest ciekawa, choć artykuły na nierównym poziomie i właściwie wszystkie o charakterze popularnonaukowym.

Ligia Hayto

Ludmiła Georgiewna Dawydowa, *Ispolzowanije elektriceskoj energii w promyszlennosti Rossii. (Istoriczeskij oczerk)*. Izdatielstwo „Nauka”, Moskwa 1966, ss. 196.

Publikacja wydana jest pod egidą Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSRR i dotyczy rozwoju wykorzystania energii elektrycznej w przemyśle rosyjskim od końca lat osiemdziesiątych XIX w. do Rewolucji Październikowej. Pierwsza część pracy poświęcona jest historii napędów elektrycznych, odgrywających podstawową rolę w elektryfikacji procesów przemysłowych. Omówiono w niej zarówno urządzenia napędowe prądu stałego, jak i prądu zmiennego,

¹ Por. na ten temat np.: K. Kowalska, A. Miłkaszewska-Mroczkowska, *Benedykt Dybowski. Materiały biograficzno-bibliograficzne*. Cz. 1, Wrocław—Warszawa 1960, s. 25.

² Tamże, ss. 25 i 81, poz. 125.

³ Tamże, s. 25 podano chyba mylnie datę: 1945, w omawianej książce bowiem datą śmierci Wierieszczagina jest: 1944.

ich rodzaje i zastosowania w różnych gałęziach przemysłu. W drugiej części omówiono historię energochłonnych i organicznie związanych z energią elektryczną procesów technologicznych w elektrochemii (galwanotechnika i elektroliza) oraz elektrotermii (metalurgia stali, aluminium i ferrostopów). W części końcowej podano zarys historii przemysłu elektrotechnicznego, którego stan decydował o ilościowym i jakościowym rozwoju elektryfikacji przemysłu w Rosji.

Praca zawiera 337 pozycji bibliograficznych, przy czym kilka z nich, omówionych częściowo w tekście książki, dotyczy ziem polskich (ówcześnie pod zaborem rosyjskim), np.: dane o elektrowniach w Białymstoku, Warszawie, Łodzi i Radomiu (poz. 337); wyniki badań napędu grupowego i indywidualnego w warsztatach kolejowych w Pruszkowie (poz. 86). Cytowana jest również publikacja o stanie przemysłu elektrotechnicznego w Rosji w zależności od przywozowej polityki celnej (poz. 302), napisana przez Aleksandra Rotherta (1870—1937), późniejszego profesora Politechniki Lwowskiej, doktora honorowego Politechniki Warszawskiej, członka Akademii Nauk Technicznych i członka Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego SEP.

W omawianej pracy znajdujemy jeszcze inne wzmianki dotyczące przemysłu na terenach Polski, np.: o instalacji 5-tonowego pieca stalowniczego typu Nathusius w Sosnowcu (s. 138); o zastosowaniu przez braci Łaszczyńskich w swoim zakładzie Kopalnia Miedzi w Kieleckiem ulepszonym sposobu rafinacji i otrzymania miedzi bez zanieczyszczeń (s. 122); o bieleniu metodą Stiepanowa tkanin w fabryce Heinzela i Kunitzera w Łodzi oraz papieru w fabryce w Pabianicach (s. 124); o wydziale elektrolizy fabryki wapna bielącego, sody żrącej, węglanu wapniowego i chloranu potasowego w Żabkowicach Śląskich (s. 125).

Jerzy Kubiawski

Tadeusz Rejniak, *Historia lotnictwa*. Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 1966, ss. 60, ilustr. 33.

Książki omawiające całość historii lotnictwa nie pojawiają się u nas często. W okresie po wyzwoleniu można odnotować zaledwie parę prac z tej dziedziny. W serii *Wiedza powszechna* ukazała się *Historia samolotu* W. Rychtera¹. Mimo że książeczka ta miała skromną, 68-stronicową objętość i obejmowała tylko zasadniczy rodzaj maszyn latających, stanowiła ona udane kompendium historii płatowców aż po rok 1914, dobrze zilustrowane właściwie dobranymi 50 zdjęciami i rysunkami. Obszerniejszym natomiast opracowaniem historii lotnictwa, obejmującym wszystkie jego dziedziny i zawierającym liczne fragmenty tekstów źródłowych, była książka E. Banaszczyka *Na podbój nieba*².

Historia lotnictwa T. Rejniaka, która ukazała się w serii *Szkolenie szybowcowe* zapoczątkowującej cykl *Biblioteki Aeroklubu PRL*, poświęcona jest — w odróżnieniu od dwóch poprzednich pozycji — przede wszystkim historii lotnictwa polskiego. Tylko trzecią część jej niewielkiej objętości autor przeznaczył na omówienie dziejów lotnictwa na świecie, co dało w wyniku zarys bardzo pobieżny, wielokrotnie skromniejszy niż w wymienionych książkach.

Historia lotnictwa polskiego — od 1933 r., gdy ukazała się książka *Ku czci poległych lotników*³ — nie miała żadnego opracowania całościowego, choć poszczególne książki lub ich rozdziały omawiały dzieje polskiego sportu samolotowego,

¹ Warszawa 1949.

² Warszawa 1957.

³ *Ku czci poległych lotników. Księga pamiątkowa*. Warszawa 1933.